

VOORAF

Een paar weken terug werden we opgeschrikt door het nieuws dat het in de buurt van een grote hoeveelheid varkens, kippen of koeien ongezond leven is. Gelukkig weten we dat het in de steden nog slechter is om te verblijven vanwege onder meer de grote hoeveelheid CO².

Eenzijds worden de boeren gedwongen om veel vee te houden, om nog enigszins in hun onderhoud te kunnen voorzien. Anderzijds worden ze gestraft als ze veel vee houden. Nu begrijp ik dat vroeger oudere mensen wel eens opmerkten dat de wereld op zijn eind loopt.

Het is zomer, hoewel sommige mensen van mening zijn dat het nog lang niet zomert. Toch is het ondanks de wat lang aanhoudende lage temperaturen en de soms wel erg hevige regen half juli dan toch echt zomer geworden. Het hoeft niet altijd 30 graden te zijn. En voor die wat druilerige zomerdagen heeft u nu weer even wat te lezen.

Dick de Jong

Blaauwe boerenhortensia.

APOLOGISCHE SPREEKWOORDEN

Opnieuw vijf stuks uit de spreekwoordenreeks:

- Dat gaat op de hazenvangst, zei de boer, en hij haalde zijn ezel van stal.

- Het is een wrange hond, zei de boer, en hij dronk wijnazijn voor rijnwijn.
- Het zal er honden, zei de boer, en hij zat op een teef.
- Ik sta er voor in, zei de boer, en hij trok zelf de ploeg.
- Alles heeft zijn inzicht, zei de boer, en hij keek in zijn muts.

SMELTENDE EN SAPPIGE PEREN

Mocht u alles willen weten wat er te weten valt over peren, over hun geschiedenis, hun teelt, namen, onderstammen, verwerking, folklore, over gezegden waarin ze een rol spelen, over hun nut als medicijn en schoonheidsmiddel, lees dan het boek: 'Peren voor miljoenen', waaruit onderstaand artikel is samengesteld. Helaas is het boek lastig te vinden... Vandaar dit uittreksel.

En dan waarom de peer? Omdat dit een vrucht is die vroeger op bijna elk boeren erf wel te vinden was en die in de zomer van weleer het meest werd gegeten en gebruikt bij het bereiden van maaltijden.

Pyrus communis 'Belle Lucrative' - een ware delicatessen.

Er zijn duizenden perensoorten ontstaan in de vele eeuwen waarin de mens probeert de natuur naar eigen

inzicht te veranderen en aan te passen aan zijn wensen. In 1667 telde men 53 verschillende soorten en in 1821 waren dat er al 210. De kwekers van ooit hebben sindsdien niet stil gezeten. Steeds opnieuw probeerden ze door kruisen en selecteren nog betere en nog smakelijker perensoorten te krijgen. Toch wordt van de duizenden soorten die voorkomen slechts een beperkt gebruik gemaakt en wordt in de meeste landen hooguit een dozijn soorten commercieel geteeld.

Een klein twintig oude en moderne hoofdsoorten zijn: Angstperen, Bergamot, Blanket- of Suikerpeer, Bon Chrétien, Boterpeer of Beurré, Saffraan- en Muskaatpeer, Vorstelijke Peren, Bartlett, Beurré Hardy, Clapp's Favorite, Comtesse de Paris, Conference, Doyenne du Comice, Légipont, Louise Bonne d'Avranches, Packham's Triumph, Passe Crassane, Triomphe de Vienne.

De exacte herkomst van de Jodenpeer is onbekend. Vermoedelijk is deze van Nederlandse herkomst. Het is een zeer oud ras, dat al in de middeleeuwen wordt vermeld.

De peer werd in Amsterdam langs de straten gevent, vandaar de naam. Deze werd als handpeer verkocht, maar werd vaak ook als stoofpeer gebruikt. Synoniemen zijn: Poire Yat, Gute Graue, Grápáron, Dubbele Jut, Konings Jut (de originele naam).

ANGSTPEER

De Angstperen of Angoissen ontvingen hun naam in de oudheid als gevolg van een droevig ongeval met Drusus, de zoon van keizer Claudius. De jongen speelde met een peer, stak deze in zijn mond en stikte.

Een andere Angoisepeer is een angstwekkende vrucht, namelijk een peervormig apparaat van hout en ijzer dat de beul in de mond van zijn slachtoffer stopt om te grote luidruchtigheid in de martelkamer te voorkomen.

De eetbare Angstpeer was al vroeg in onze gebieden bekend. Het keukenboek van de Hertog van Gelre noemt ze al in de 13^e eeuw.

SAPPIG GROENTJE

De Bergamot zou afkomstig zijn uit het oude Syrië en wordt vanouds wegens smaak en geur koninklijk geacht. Een van haar namen was dan ook Pyrum regnum.

De Bergamot wordt in het begin van de 17^e eeuw gesignaleerd in Zierikzee, waar het lokale Gasthuis 3 Lindebomen en een dubbele Bergamotboom aanschafte. In de 18^e eeuw is er een Hollandse Bergamotsoort die bekend staat als maatjespeer of sappig groentje. Er waren in-

middels 10 Bergamotsoorten bekend. De vorm van deze peren is meestal gedrongen en ze zien er bijna uit als appels.

De Friese pomoloog Herman Knoop beschrijft ook een aantal soorten van de Suikerpeer, in de middeleeuwen meestal Blanketpeer genoemd; het is namelijk een blanke peer. De Suikerpeer is een goede handpeer, die in oktober 'melig ende onbekwaam' wordt. De peer wordt ook wel Kruidenierspeer of Oomskinderenpeer genoemd. Er zijn hier en daar nog wel Suikerperenbomen in Nederland maar op de veiling is de Suikerpeer een zeldzame verschijning geworden.

ROEM DER CHRISTENEN

De Bon Chrétien, de Roem der christenen, werd volgens de legende al in 374 door de Heilige Maarten meegevoerd uit Hongarije toen hij bisschop werd van Tours aan de Loire in Frankrijk. In de middeleeuwen duikt zij opnieuw op. De peer is zacht als boter, zoet als honing en heeft een muskaatachtig aroma.

De peer handhaafde zich door de eeuwen en emigreerde in 1678 naar Amerika. Peter Stuyvesant, de gouverneur van Nieuw Amsterdam, het latere New York, liet in 1678 een boompje van de zomer Bon Chrétien overbrengen uit het vaderland. Het boompje sloeg goed aan in Amerikaanse grond.

PEER IN FLES

Een familielid van de Bon Chrétien is de William's Bon Chrétien. Deze peer geeft zijn naam aan een likeur, de peer zit in de fles met de gelijknamige likeur. Men laat de peer in de fles groeien. Als de peer nog heel klein is wordt de fles eroverheen geschoven en schuin aan de boom bevestigd zodat er geen water in komt.

Ook andere peren verdwijnen wel eens in een fles likeur.

De Poire Williams wordt verkocht bij sommige slijters. Een rechtstreekse afstammeling van de Bon Chrétien Williams is de Bartlett peer. De soort werd eind 18^e

eeuw door een zekere Bartlett in Amerika geïmporteerd en is die naam blijven dragen. Het is een grote peer die zich goed leent voor verwerking in de conservenindustrie. Naar men zegt komen de beste Bartletts nu uit Australië.

KEIZERS EN KONINGEN

Een reeks peren is genoemd naar keizers, keizerinnen, koningen en koninginnen. Soms heten ze eenvoudigweg koningspeer of keizerinnenpeer. Rond de eerste wereldoorlog was de keizerin een vroegrijpe, kleine en zoete peer die vrij algemeen voorkwam in boerenboomgaarden en daar ook wel lievevrouwenpeer werd genoemd.

Een heel beroemde peer is de Beurré Hardy, een kegelvormige peer van middelbare grootte met een korte en dikke steel en een warmbruine kleur en romig smeltend vruchtvlees. De vroege bloeier weerstaat de vorst, geeft een regelmatige oogst, weerstaat de najaarsstormen tijdens de plukperiode en is uitstekend te bewaren.

De Beurré Hardy omvat ongeveer 10 procent van het Nederlandse perenassortiment en levert goede opbrengsten op. Kennelijk houdt deze peer wel van de noordelijke gebieden want in Frankrijk en Italië komt zij veel minder voor.

Perentrio.

LIEBLING

Clapp's Favorite hebben we aan de Verenigde Staten te danken. Thaddeus Clapp veredelde deze peer in 1860 in Massachusetts. In Duitsland heet hij Clapp's Liebling. Deze peer leverde na de Tweede Wereldoorlog een bijdrage aan de modernisering van de Nederlandse boomgaarden.

De Comtesse de Paris is een late winterpeer en werd in de jaren tachtig van de vorige eeuw gevonden in Dreux in Frankrijk. Een van de ouders van de Comtesse is de Saint Germain uit de 17^e eeuw.

De Conference is van Britse oorsprong. Deze peer ontleent haar naam aan de Britse National Pear Conference waar ze in 1895 de merkwaardigste inbreng was.

Zij is in de 20^e eeuw in Nederland veel aangeplant, smaakt goed maar haar grootste kracht ligt in de bewaarbaarheid. Eind september geplukt kan ze in het koelhuis tot eind januari worden bewaard en in de gascel tot midden maart. Ook wat enten en grondsoort aangaat is het geen nuffig peertje en wat ziekten en parasieten betreft is ze niet spoedig aangedaan. De productie

'Kommies'

begint al vroeg, in het vierde levensjaar telt ze behoorlijk mee en ze levert ongeveer een kwart van het sortiment.

DEKEN EN DEKENAAT

Een vrijwel even groot aandeel in het Nederlandse assortiment heeft de Doyenne de Comice, de peer die de kroon spant. De peer van deken (Doyen) en dekenaat (Doyenné). Deze beroemde peer werd veredeld door de Franse fruitteeltkundige Le Comice en droeg voor het eerst vrucht in 1849. Al voor de eerste wereldoorlog had de Doyenne roem verworven. Ze bereikte steeds hogere prijsklassen en men kon nooit geheel aan de vraag voldoen. Na de jaren vijftig is dat veranderd en wat eertijds een lekkernij was voor fijnproevers met een dikke portemonnee is nu binnen ieders bereik.

De Légipont dook rond 1800 op en vond haar weg onder talrijke namen naar de consument. Het vruchtvlees is geel, smeltend, overvloedig en zoet. Vooral in Zuid-Limburg heeft deze peer vaste voet gekregen. De Légipont noemt men wel de brug tussen de oude culinaire kwaliteiten van smaak, aroma en geur en de nieuwe industriële criteria als: bewaarbaarheid, regelmatigheid en betrouwbaarheid.

Rond 1780 werd de Louise Bonne d'Avranches gewonnen op een zaailing door de Fransman Longueval. De plaatselijke pomoloog noemde de peer Louise naar de voornaam van mevrouw Longueval. Ze was alom bekend om haar liefdadigheid en werd derhalve Bonne Louise genoemd. Waarom echter de peer net andersom heet: Louise Bonne, dat vermeldt de geschiedenis niet.

De Nederlandse volksmond maakt van de Franse betiteling soms iets heel eigens en vraagt de groenteman naar 'Bolle Wiessies'.

AUSTRALISCHE TRIOMF

Een heel jonge perensoort is Packham's Triumph die in Australië is gekweekt. Bij de ontwikkeling van deze peer werd scherp gelet op de mogelijkheden van transport en bewaring. Ze vormt nu het leeuwendeel van de Australische export van peren naar Engeland en andere Europese landen. Ook in Argentinië en Zuid-Afrika gedijt

Packham's Triumph goed. Deze grote, gele peer met smeltend vlees en veel smakelijk sap, lijkt wat op de Bon Chrétien Williams.

De Passe Crassane voelt zich voornamelijk thuis in de boomgaarden van het zuiden. In Italië maakt de Crassane 35% uit van het assortiment.

De Triomphe de Vienne kwam ruim 100 jaar geleden uit de boomkwekerijen van de Franse plaats Vienne in de handel. De triomf lijkt echter voorbij, de bomen brengen weinig op en de peer kan niet lang worden bewaard. Een soort die onvermijdelijk zal verdwijnen.

Hier wordt in de moderne tijd getoond hoe de Romeinen destijds hun peren verorberden.

VORSTELIJK

De peer was in het verleden een elitaire vrucht. Chique Romeinen aten peren, het gewone volk mocht de appeltjes hebben. Vorsten lieten hun tuinlieden peren kweken. Juwelen werden geslepen in peervorm (poirette) en in de 16^e eeuw schreef keurvorst August von Saksen eigenhandig een Künstlerisches Obstbaubüchlein.

De peer heeft in de loop der tijden haar sporen nagelaten, als lekkernij, als medicijn, als commercieel object of als symbool op religieus en erotisch gebied.

En dat alles is begonnen met de Pyrus communis of houtpeer, vermoedelijk ergens in de nabije oosten maar over de precieze plaats van oorsprong is weinig bekend.

Naar Iris Stuyvesant.

UIT HET BESTUUR

Afgelopen 28 juni vergaderde het bestuur van Boerderij & Erf A-V, waarvan wij u graag het volgende meegeven:

- Voorzitter Kees Bakker refereert in zijn openingswoord aan het overlijden van Huib de Kok. Hij was een van de oprichters van onze stichting en is de auteur van het standaardwerk Boer en Boerderij. Kees memoreert dat Huib de geschiedenis zal ingaan als een man die grote belangstelling had voor de streekcultuur en archeologie.
- Het ledental is momenteel 241.
- Ingekomen zijn de stukken 142 t/m 252 en uitgegaan de stukken 025 t/m 033. Er zijn verder geen vragen of opmerkingen over het postregister.
- Penningmeester Cees van Vugt meldt een banksaldo van bijna € 38.000. Deze bedragen zijn exclusief

de nog te verwachten extra subsidies van het Masterplan.

- Een aangetekend bezwaar inzake de afrekening van het Masterplan heeft intussen de nodige tijd gevergd, maar is uiteindelijk gehonoreerd. Een resterend bedrag kan dan ook tegemoet worden gezien.
- Daarnaast moet er nog een afrekening plaatsvinden wegens aan het Waterschap geleverde diensten.
- Een oproep inzake te leggen contacten met andere delen van Zuid-Holland (nodig voor een nieuwe aanvraag voor een leadersubsidie) heeft nog weinig positieve reacties vanuit de andere gebieden opgeleverd. Hierdoor is er enige vertraging ontstaan. Na de vakantie komt er een bijeenkomst en er is intussen contact geweest met de nieuwe gebiedscoördinator. Er wordt gewerkt aan een memo of projectplan voor een digitaal handboek.
- Nominatie pluim: er is hierover nog geen beslissing genomen. Het bestuur vindt dit met name om de PR-waarde toch een punt van prioriteit en wil de werkgroep Advies & Voorlichting om een voordracht vragen.
- De najaarsbijeenkomst zal worden gehouden op 15 oktober 2016 met een excursie naar de Lopikerwaard.
- Het aantal leden/begunstigers neemt door overlijden en vergrijzing van het bestand zienderogen af. Nieuwe acties zijn nog niet ingezet, maar het is wel een punt van aandacht.
- De Fokveedag is dit jaar op 1 oktober.
- Dick de Jong is benaderd door Hans Mouthaan voor een nieuw boek over boerenleven en boerenwerk en vraagt om oude foto's over dat onderwerp.

Een bedrijvig stukje boeren erf.

OPROEP OUDE FOTO'S

Voor een of meer projecten is Stichting Boerderij & Erf A-V op zoek naar oud fotomateriaal. In de eerste plaats is het materiaal bedoeld om de beeldbank van Boerderij & Erf te completeren. Daarnaast wordt er op dit moment

een boek voorbereid en er wordt gekeken of er digitale presentaties kunnen worden gemaakt. Het doel van dit alles is het nog meer in de belangstelling brengen van de boerencultuur, die onze streken tot op het welvaartsniveau van dit moment heeft gebracht. Nu steeds meer boeren hun bedrijven beëindigen is het van groot belang dat wat er is aan afbeeldingen wordt gedocumenteerd en vastgelegd voor de na ons komende generaties.

BOERENWERK

Het valt op hoe weinig foto's er in het foto-archief van de stichting aanwezig zijn van het werk van de boeren, hun knechten en de meiden. Werk als het melken, kaasmaken en boterbereiding. Het vervoer van de melk naar de boerderij of naar de melkfabriek. Het werken op het land, of in de stal. Onderhoud aan knotwilgen en hekwerken, maaien, harken en keren, het hooien en hooirijden. Het voeren van het vee of de kippen. Het mennen van de paarden en nog veel meer. Ook kan worden gedacht aan het koelen van de melk in de welput en het schoonmaken van de stal na de winter.

HET BOERENGEZIN

Ook foto's van het boerengezin zijn maar weinig aanwezig bij de stichting. Het gezin aan tafel, in de keuken of in de bedstee. De gevulde linnenkast, het eten, koken, broodbakken, slachten, jagen, kleding aan de waslijn, kleding verstellen en nog veel meer. Ook op het erf spelende kinderen, of gezinsleden die genieten van het mooie weer of in de boomgaard fruit plukken, in de moestuin bezig zijn. Het wekken van de opbrengst van de moestuin en de boomgaard. Ook de inrichting van de boerderijen. Het prieel, een huwelijk of begrafenis op de boerderij. Een boerengezin of individuele leden ervan, die poseren voor de fotograaf. De bij de boerderijen langstreckende marskramers en andere kooplieden, eventueel zwervers en bedelaars. Teveel om op te noemen.

REAGEREN

Als u fotomateriaal heeft of als u wilt weten of dit geschikt is, kunt u contact opnemen met Dick de Jong: djdejong@planet.nl of 06-22845889. U kunt het ook direct mailen (djdejong@planet.nl) of toesturen: Bui-

tendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam. Uiteraard krijgt u het materiaal retour als u uw naam en adres noteert. De reacties worden eerst verzameld en nadien krijgt iedereen bericht.

VERANTWOORD BOUWEN

Bouwen en verbouwen zijn activiteiten, die veelal weloverwogen worden gedaan. Velen zullen hierbij niet over een nacht ijs gaan en zich afvragen wat de beste combinatie is tussen wat er uiteindelijk gaat ontstaan en wat de kosten zijn om het zover te laten komen. Dat speelt overall, maar vooral op het platteland valt op hoe belangrijk het is dat de hierbij te maken keuze een in de omgeving passende is.

Lintbebouwing van Hei- en Boeicop.

Lintbebouwing is in de oudheid ontstaan, toen de gebieden werden ontgonnen. Die ontginning vond veelal plaats vanuit bestaande waterwegen. Dat waren de linten in het landschap. Aan die waterlinten ontstond een eerste 'boerenbedoening', een hoeve. Een stuk land dat heel spaarzaam was ingepolderd en na verloop van tijd werd vooraan dat ingepolderde stuk land een eenvoudig boerderijtje gebouwd. Dat was de basis voor de vele boerenhofsteden die we nu in ons werkgebied nog zo veelvuldig tegenkomen.

Er dreigt echter een gevaar. Door allerlei oorzaken, niet in de laatste plaats de toenemende individualisering, kan het gebeuren dat iemand iets bouwt of iets bestaands verbouwt op een manier dat dit niet als passend in de omgeving wordt ervaren. Om dat te bewaken is er welstandstoezicht. Daarbij zal een onafhankelijke commissie een (ver)bouw beoordelen in relatie tot wat er al in de omgeving staat.

Nu zijn er steeds meer gemeenten die het welstandstoezicht afschaffen. En eerlijk gezegd is daar wel wat voor te zeggen. Maar dan alleen wat de nieuwbouwwijken betreft. Bebouwing in bewoningslinten vragen om een andere aanpak. Juist daar is wel enige toezicht nodig, willen de linten in hun oude luister bewaard blijven.

Gelukkig is er de laatste jaren sprake van een tendens om nieuwbouw uit te voeren in gebouwen die de contouren hebben van de boerderijen in de streek. Natuurlijk wel voorzien van alle moderne gemakken, maar dat mag. Een andere ontwikkeling ten goede is dat er vaak appartementen of andere onderkomens worden gemaakt in leegkomende boerderijen. Ook dat is een manier om het boerderijbestand op peil te houden.

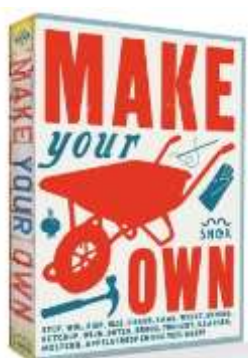
RECENSIE

TITEL: Make your own – van je eigen trui tot je eigen bier

AUTEUR(S): Annemarie Piers en Claudette Halkes

UITGAVE: Uitgeverij Snor, Utrecht 2016

136 pagina's, ISBN 978 94 631 40119. Prijs € 19,90

Een heerlijk boek over zelfvoorziening. In een modern jasje, maar heel goed vergelijkbaar met wat er vroeger op de boerderij gebeurde. Daar deed men ook van alles – of gewoon echt alles – zelf. In het boek komt veel aan bod, waarvoor de tuin als basis staat.

Als je zelf een kropje sla wilt gaan verbouwen moet je eerst weten wat voor grond het is, waarop je dat gaat telen. En dan moet die grond worden bewerkt, de teelt van de krop moet worden begeleid. Dat alles vergt energie en tijd. En een stukje kennis van zaken. Zo zijn er veel groenten en (boom)vruchten die de revue passereren.

Vervolgens gaat het over wat er zoal van de tuinopbrengst kan worden gemaakt: ketchup, mosterd, appelsap, bier en nog veel meer.

Ook het houden van dieren in de tuin komt aan bod: kippen, een varken of een schaap. En opnieuw wordt geschetst wat er met hun producten kan gebeuren: met eieren, melk en wol. Ook honing komt in beeld. Als het boek doorbladert krijg je zin om aan de slag te gaan.

De opmaak en vooral de getekende illustraties maken het een prettig en handzaam boek. Duidelijk en helder nodigt het uit tot beetpakken. Vooral omdat alles in vrij korte tekststukken worden uitgelegd. Misschien is het woord verhaald beter, want het is beslist geen droge opsomming, zoals je bij dit soort boeken nogal eens tegenkomt. Het is ook niet geschreven vanuit een bepaalde achtergrond.

Ook kom je zinnige zaken in tegen, zoals over wisselteelt, ongewenste maar nadrukkelijk ook gewenste dieren. En het belang van het schoonmaken van je gereedschap.

De Koning & Witzier
de makelaars voor vrijstaand wonen

WIJ ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD IN "VRIJSTAAND WONEN"

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen. Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper samen belangstelling hebben voor oude details, is een voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

Wilt u uw boerderij verkopen?
Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

De Koning & Witzier Oosteinde 32, 3466 LB Waarder
de makelaars voor vrijstaand wonen Telefoon 0348-502 224

www.koningwitzier.nl

REDACTIE EN SAMENSTELLING:

Dick de Jong - Bureau Tekstwerk m.m.v. Jenny Mollema-Gons
Buitendams 51 - 3371 BA Hardinxveld-Giessendam - 0184-615094 - ditekst@planet.nl
FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf A-V, Bureau Tekstwerk en Internet

SECRETARIAAT BOERDERIJ & ERF A-V:

Sluis 57 ■ 2964 AT Groot-Ammers ■ 0184-661425/06-53759618
secretariaat@boerderijenerf.nl ■ bank NL14RABO0325074739
website: WWW.BOERDERIJENERF.NL IBAN

Europees Landbouwfonds voor
plattelandontwikkeling

Europa investeert in het platteland

LEDENWERFACTIE - LEDENWERFACTIE

HET BESTUUR DOET EEN OPROEP AAN IEDEREEN DIE DIT LEEST OM EENS UIT TE KIJKEN NAAR NIEUWE BEGUNSTIGERS.

Dit beest is fraai versierd, maar 't geld al ras zijn leven,
Dan zal zijn lekker vleesch ons nuttig voedsel geven.

Te Rotterdam, bij T. J. WIJNHOFEN HENDRIESEN, Boek- en Plaatdrukker, op de Hoopstraat